

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 316.6:364-786(02)

РЕЦЕНЗІЯ

**НА КОЛЕКТИВНУ МОНОГРАФІЮ
«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ
ГРОМАДЯН ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ» (2022)**

Колектив авторів: О. О. Кравченко, Н. М. Коляда, О. Д. Сафін, Г. М. Кучер, М. С. Міщенко, О. В. Караманов, О. Р. Поліщук, І. Г. Резніченко, Н. В. Левченко, Н. Л. Шеленкова, Ю. О. Тептюк, К. О. Чупіна, А. І. Войтовська, Н. М. Поліщук, Н. І. Коляда, С. А. Табаченко, Ю. Ю. Песоцька, С. Д. Бобриньова.

Безлюдний Олександр, доктор педагогічних наук, професор, ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ORCID: [0000-0001-5191-4054](https://orcid.org/0000-0001-5191-4054)

E-mail: bezludniy oi@ukr.net

Складна суспільно-політична ситуація зумовлює доцільність обґрунтування системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді від наслідків війни. Відновні заходи, форми, методи і технології дозволяють підвищити рівень стресостійкості учасників освітнього процесу, збереження психічного здоров'я та соціального благополуччя.

Колективна монографія «Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни» (2022)¹ – результат роботи авторського колективу науково-дослідної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер: 0119U103978) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Видання орієнтоване на спеціалістів, які працюють у системі як загальної, так і спеціальної освіти, перш за все психологів, соціальних працівників, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, для сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: соціально-психологічна реабілітація, вразливі категорії населення, наслідки війни, особи з особливими освітніми потребами, психологічна та медико-соціальна реабілітація учасників бойових дій, реабілітаційні заходи у громаді, соціальна робота з дітьми та молоддю.

REVIEW

for a collective monograph

**«SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL REHABILITATION OF VULNERABLE
CATEGORIES OF CITIZENS FROM THE CONSEQUENCES OF WAR» (2022)**

Bezliudniy Oleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: [0000-0001-5191-4054](https://orcid.org/0000-0001-5191-4054)

E-mail: bezludniy oi@ukr.net

¹ Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни : колективна монографія / [О. Д. Сафін, Н. М. Коляда та ін.] ; за заг. ред. О. О. Кравченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини.- ФОП Ямчинський О.В., 2022. – 406 с.

The complex social and political situation determines the expediency of justifying the system of social and psychological rehabilitation of children and youth from the consequences of war. Restorative measures, forms, methods and technologies allow to increase the level of stress resistance of the participants of the educational process, preservation of mental health and social well-being.

The collective monograph «Social and psychological rehabilitation of vulnerable categories of citizens from the consequences of war» (2022) is the result of the work of the author's team of the research topic «Social and psychological rehabilitation of children and youth with special educational needs by means of inclusive tourism» (state registration number: 0119U103978) Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. The publication is aimed at specialists who work in the system of both general and special education, primarily psychologists, social workers, specialists of inclusive resource centers, for families raising children with special educational needs.

Keywords: *socio-psychological rehabilitation, vulnerable population categories, consequences of war, persons with special educational needs, psychological and medical-social rehabilitation of combatants, rehabilitation measures in the community, social work with children and youth.*

Зростання в усьому світі стихійних лих, міжнаціональних та міжрегіональних конфліктів призводить до значного збільшення чисельності жертв цих подій та військових котрі потребують соціально-психологічної реадaptaції до мирного життя. Будь-яка війна для суспільства несе багато наслідків: економічних, політичних, соціальних, психологічних тощо. При цьому найбільшого масштабу набувають відстроченні наслідки війни, які впливають не тільки на фізіологічне, духовне здоров'я, а й на соціальне та психологічне. Актуальним постає питання визначення шляхів, які допоможуть вразливим категорія громадян швидше реадaptуватися до життя після війни.

Новим викликом стало вторгнення росії на територію нашої країни – війна, що за декілька днів знищила житлові масиви в містах, зруйнувала лікарні, пологові будинки; люди з окупованих міст масово евакуювалися, багато мирних жителів загинуло, зокрема молодь і діти. Водночас в умовах російсько-української війни порушуються основні права і свободи людини, визначені Конвенцією ООН: право на життя; право на свободу та особисту недоторканність, право на повагу до приватного і сімейного життя; свобода вираження поглядів тощо; а також основні права, визначені Конвенцією про права дитини: право на життя, право вільно висловлювати свої думки; права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла; право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я; право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини тощо.

Склалася складна соціальна реальність: фактично в умовах війни всі громадяни перебувають у складних життєвих обставинах і потребують допомоги та захисту.

Складна суспільно-політична ситуація зумовлює доцільність обґрунтування системи соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді від наслідків війни. Відновні заходи, форми, методи і технології дозволяють підвищити рівень стресостійкості учасників освітнього процесу, збереження психічного здоров'я та соціального благополуччя.

В удосконаленні змісту і напрямів соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу в умовах війни окреслюються перспективні напрями:

робота у бомбосховищах, участь у забезпеченні проживанням евакуйованих осіб; надання психологічної та інформаційної допомоги внутрішньо переміщеним особам; проведення індивідуальних психологічних консультацій, в тому числі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; надання психологічної допомоги волонтерам, психологам, усім верстам населення; розробка путівників для батьків, дітей, соціальних педагогів та соціальних працівників щодо зниження рівня тривожності в період бойових дій, як допомогти дитині адаптуватися в умовах вимушеного тимчасового переселення, з медіації в умовах війни; підтримка учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків у надзвичайних ситуаціях; психологічна допомога батькам дітей дошкільного віку; психологічна підтримка військовослужбовців; розробка рекомендації щодо самоаналізу власного психологічного стану в умовах військового стану в Україні та пам'ятку самодопомоги тощо.

У колективній монографії «Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни» (2022) висвітлено результати досліджень за напрямками: теоретичні та практичні засади соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді, в тому числі з ООП, від наслідків війни; психологічна та медико-соціальна реабілітація учасників бойових дій; зміст роботи та рекомендації сім'ям, в яких виховуються діти з інвалідністю; адаптація для переміщених дітей та їхніх сімей до освітнього середовища; цифрові ресурси для організації соціально-психологічної реабілітації; міжсекторальна співпраця у здійсненні реабілітаційних заходів в громаді; розробка авторських методик, програм, тренінгів у роботі з дітьми та молоддю.

На сьогоднішній день суспільно-політична ситуація ускладнена тим, що війна триває і важко передбачити час та спосіб її розв'язання. Це посилює тривожні настрої в суспільстві, страхи і вимагає впровадження програм та методик, які б базувалися на концептуальних засадах поєднання традиційних, інноваційних, альтернативних матеріалів, спрямованих на реалізацію розвивальних, виховних, навчальних цілей і єднання психологічної, медико-оздоровчої, педагогічної, правової та соціальної реабілітації дітей.

З метою забезпечення прав вразливих категорій дітей, зокрема тих, що постраждали від жорстокого поводження, у тому числі насильства, а також збройного конфлікту та воєнних дій, на отримання якісних соціальних послуг, психологічної допомоги та соціально-психологічної реабілітації.

У колективній монографії розглянуті теоретичні та практичні засади соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді, в тому числі з ООП, від наслідків війни.

Видання орієнтоване на спеціалістів, які працюють у системі як загальної, так і спеціальної освіти, перш за усе психологів, соціальних працівників, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, для сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Рецензована колективна монографія є результатом роботи авторського колективу науково-дослідної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер: 0119U103978) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (<https://cutt.ly/fBRDzFm>).